Poesiomaty v sudetské krajině
Poesiomaten in der Sudetenlandschaft

Poesiomaty v sudetské krajině

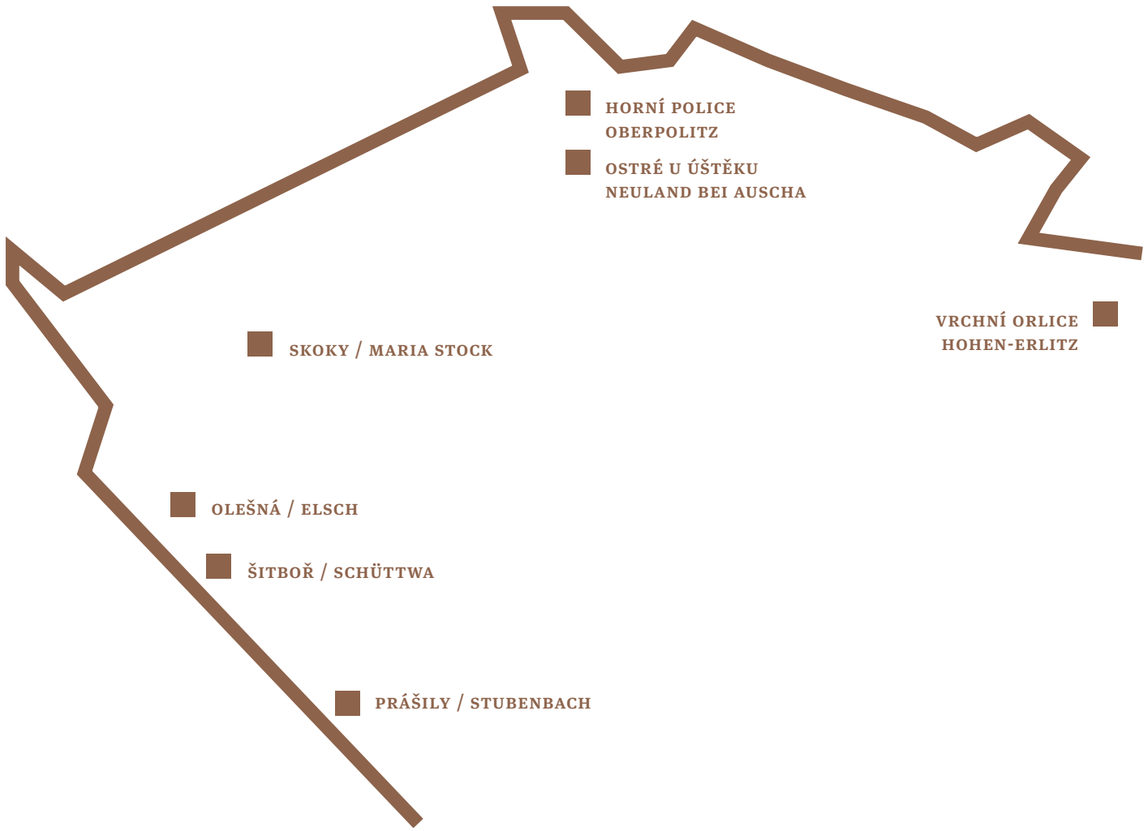

Poesiomaten in der Sudetenlandschaft

Prášily / Stubenbach

Du aber, lieber Leser, lass Hartmanitz links liegen und folge mir nach Stubenbach. Zuerst musst du einen wasserreichen Bach überschreiten... In ihn steigen die fast mythisch gewordenen Lachse empor; ob sie wohl wiederkommen werden wie früher?

Ty však, milý čtenáři, nech Hartmanice vlevo a následuj mě do Prášil a odtamtud dál. Nejprve musíš překročit velký potok... Zde se vyskytovali dnes téměř mýtičtí lososi; zdalipak se zase vrátí?

KAREL KLOSTERMANN
(překl. Vlasta Reittererová)

Ivan Adam

Die Wälder um Prášily (Stubenbach) waren bis zum Zweiten Weltkrieg ein beliebter Erholungsort – Deutsche wie Tschechen kamen hierher, um frische Luft zu schnappen. Während des Kommunismus war die Gemeinde Teil der streng bewachten Zone am Eisernen Vorhang. Die hiesige St. Prokopskirche wurde zum Stall umfunktioniert und schließlich gesprengt. Heute sieht man in Prášily wieder viele Touristen. Der Architekt Ivan Adam hat hier ein neues Zuhause gefunden. Ihm ist es zu verdanken, dass die freigelegten Umfassungsmauern nun an die Kirche erinnern und der Friedhof mit Grabsteinen einstiger deutscher Bewohner von einer einzigartigen Kapelle ohne Dach dominiert wird.

Lesy kolem Prášil byly do druhé světové války vyhledávaným místem odpočinku – Češi i Němci sem jezdili za čerstvým vzduchem. V období komunismu se obec stala součástí přísně střeženého pásma u železné opony. Zdejší kostel sv. Prokopa byl proměněn ve stáje a nakonec odstřelen. V současnosti do Prášil opět proudí turisté. Nový domov tu nalezl architekt Ivan Adam. Jeho zásluhou nyní na kostel upomíná vykopané obvodové zdivo a hřbitovu s náhrobky původních německých obyvatel vévodí unikátní kaple bez střechy.

Šitboř / Schüttwa

Ivo Dubský

Vesnička Šitboř má dvě velké chlouby: svého rodáka Jana ze Šitboře, autora slavného traktátu Oráč z Čech, a kostel sv. Mikuláše. Ten je jednou z nejstarších gotických staveb v západních Čechách. Po druhé světové válce a odsunu původních německých obyvatel postupně chátral a hrozilo mu zboření. Naštěstí se tak nestalo. Srdcem a hlavou jeho obnovy se stal místní spolek Mikuláš v čele s Ivem Dubským. Díky spolupráci spolku s německými rodáky se nyní k nebi tyčí nově opravená kostelní věž a společné aktivity jsou příležitostí k česko-německým setkáním.

Der große Stolz des kleinen Dorfes Šitboř (Schüttwa) sind der hier geborene Johannes von Schüttwa – bekannt als Johannes von Tepl, Autor des berühmten Werkes „Der Ackermann aus Böhmen“ – und die St. Nikolauskirche. Sie ist eines der ältesten gotischen Bauwerke in Westböhmen. Nach dem Zweiten Weltkrieg und der Vertreibung der deutschen Bevölkerung verfiel sie und drohte einzustürzen. Dass sie heute noch steht, ist dem von Ivo Dubský geleiteten örtlichen Verein „Nikolaus“ zu verdanken, der sich der Renovierung der Kirche annahm. Dank seiner Zusammenarbeit mit einstigen deutschen Landsleuten ragt nun ein frisch renovierter Kirchturm in den Himmel und die gemeinsamen Aktivitäten bieten Gelegenheit für deutsch-tschechische Begegnungen.

Man sol nicht vbel mit vbel rechen; gedultig sol ein man wesen, gebieten der tugende lere.

Zlé zlým spláceti nemáme; trpěliv buď člověk, tak učitelé ctnosti učí.

Der Ackermann aus Böhmen
Oráč z Čech
(překl. Pavel Eisner)

Když Čechy leží u moře, uvěřím ještě mořím.
Jestliže mořím uvěřím, pak začnu doufat v zem.

Liegt Böhmen noch am Meer, glaub ich den Meeren wieder.
Und glaub ich noch ans Meer, so hoffe ich auf Land.

INGEBORG BACHMANN
(překl. Michaela Jacobsenová)

Novogotická kaple sv. Anny je stavbou evropských parametrů – jak by ne, když vznikla podle plánů slavného architekta Antonína Barvitia. Přesto ještě nedávno v jejích krovech rostly mladé stromky a její splynutí s okolní přírodou se zdálo být otázkou času. Do věci se však vložil spolek Zachraň Annu, založený rodinou Šíchových. Na opravách se v rámci workcampů podílejí mladí lidé z Česka i Německa. Objekt se již podařilo vyčistit od náletových dřevin a začala jeho profesionální obnova.

Die neogotische St.-Anna-Kapelle ist ein Bauwerk von europäischem Rang – kein Wunder, entstand sie doch nach Plänen des berühmten Architekten Anton Barvitius. Trotzdem wuchsen vor Kurzem noch junge Bäume aus ihrem Dachstuhl und ihre Verschmelzung mit der Natur schien nur eine Frage der Zeit. Doch dann schaltete sich der von der Familie Šícha gegründete Verein „Rette Anna“ ein. An den Reparaturarbeiten beteiligen sich im Rahmen von Workcamps junge Leute aus Deutschland und Tschechien. So ist es gelungen, das Objekt von den Bäumen zu befreien, und die professionelle Renovierung konnte beginnen.

Olešná / Elsch

Im Tale zu Stock, einst zum Dank Dir erbaut; da stehet das Kirchlein uns allen vertraut.

V údolí tom skockém, Tobě s díky postaven, kostelík tam stojí – nám všem známý, milý.

Maria Stocker Wallfahrtslied / Mariánská poutní píseň ze Skoků

Mariánskému obrazu ve Skokách u Žlutic se v dobách největší slávy zdejšího poutního místa přicházely poklonit desítky tisíc věřících ročně. Po odsunu německých obyvatel a vybudování nedaleké přehrady obec zanikla. Monumentální kostel postupně chátral. Záchrana přišla až se spolkem Pod střechou. Díky Jiřímu Schierlovi a desítkám dobrovolníků do Skok opět proudí poutníci a návštěvníci kulturních akcí. Do práce se zapojil také spolek Ackermann-Gemeinde Würzburg a spolu s ním i poslední němečtí pamětníci zdejších slavných poutí.

Das Marienbild in Skoky (Maria Stock) bei Žlutice zog in den Glanzzeiten dieses Wallfahrtsortes jährlich zehntausende Gläubige an. Nach der Vertreibung der deutschen Bevölkerung und dem Bau einer nahegelegenen Talsperre verschwand das Dorf von der Landkarte. Die monumentale Kirche begann zu verfallen. Rettung kam erst mit dem Verein „Unter dem Dach“. Dank dem Engagement von Jiří Schierl und zahlreichen Freiwilligen strömen nun wieder Pilger und Besucher von Kulturveranstaltungen nach Skoky. An den Arbeiten beteiligte sich auch die Ackermann-Gemeinde Würzburg und mit ihr die letzten deutschen Zeitzeugen der berühmten Wallfahrten von Maria Stock.

Skoky / Maria Stock

Ostré u Úštěku / Neuland bei Auscha

Křížová cesta na kopci nedaleko Úštěka vrcholí dvojicí malebných protějškových kaplí. Poutní místo z počátku 18. století bylo donedávna skryto v hustém porostu. Až Tomáš Hlaváček ze Společnosti pro obnovu památek Úštěcka proměnil zbídačenou památku ve vyhledávaný cíl věřících a dalších návštěvníků, kteří si vychutnávají jedinečný výhled do Máchova kraje. Na obnově se podíleli i kameničtí učni ze saského Zhořelce a v kaplích je dlouhodobě umístěna česko-německá výstava o zničených kostelích v severních Čechách.

Der Kreuzweg auf einem Hügel bei Úštěk (Auscha) gipfelt bei zwei malerischen Kapellen. Der Wallfahrtsort vom Anfang des 18. Jahrhunderts war bis vor Kurzem mit dichter Vegetation bedeckt. Bis Tomáš Hlaváček vom „Verein für Denkmalsanierung in Auscha“ das verwahrloste Denkmal in ein gefragtes Ziel für Gläubige und weitere Besucher verwandelte. Diese können hier nun einen bezaubernden Blick auf die nach dem Dichter Mácha benannte Landschaft genießen. An den Renovierungsarbeiten waren auch angehende Steinmetze aus dem sächsischen Görlitz beteiligt und in den Kapellen ist eine deutsch-tschechische Dauerausstellung über zerstörte Kirchen in Nordböhmen zu sehen.

Ondřej Kobza se svým psem Barunkou
Ondřej Kobza mit seiner Hündin Barunka

Čechy jsou pro Gernota místem, které ztratil a ke kterému se nějakým způsobem snaží znovu přiblížit. A to nikoliv politickým lamentováním, ale tím, že se zabývá kulturou Čechů, Židů a Němců, která byla vždy společná.

Böhmen ist für Gernot ein Ort, den er verloren hat und dem er sich versucht, irgendwie wieder anzunähern. Und zwar nicht durch politisches Herumlamentieren, sondern indem er sich mit der Kultur von Tschechen, Juden und Deutschen auseinandersetzt, die immer eine gemeinsame war.

GEROLD TIETZ
o svém románu České kotrmelce
über seinen Roman „Böhmische Grätschen“

ROMAN ŘEZÁČ
pamětník a místní kronikář
Zeitzeuge und Chronist der Region

Am Fuße des Berges Jeschken entspringt der Fluss Polzen, der sich von einem kleinen Bach in einen Fluss verwandelt… Der magische Fluss gibt dem ganzen Tal seinen Namen – Polzental.

U paty hory Ještědu pramení řeka Polzen (Ploučnice), která se z malého potůčku mění svým tokem v řeku… Magický tok pak dává název celému údolí – Polzental.

Horní Police / Oberpolitz

Z návrší městečka Horní Police září do kraje barokní klenot – poutní areál s kostelem Navštívení Panny Marie. V nedávné době prošel pečlivou obnovou, o niž se velkou měrou zasloužil zdejší duchovní správce Stanislav Přibyl. Živou pamětí místa je pak místní sedlák a písmák Roman Řezáč, který jako jeden z mála v Česku ještě ovládá dialekt odsunutých Němců z kraje kolem Ploučnice. Němečtí rodáci navštěvují Horní Polici již od 90. let u příležitosti zdejší „třešňové pouti“, která se koná vždy na začátku července.

Auf einer Anhöhe im Städtchen Horní Police (Oberpolitz) prangt ein barockes Juwel: das Wallfahrtsareal mit der Kirche Mariä Heimsuchung. Dessen unlängst erfolgte sorgfältige Renovierung ist zu einem Großteil dem hiesigen Kirchenadministrator Stanislav Přibyl zu verdanken. Lebendiges Gedächtnis des Ortes ist der dortige Landwirt und Chronist Roman Řezáč, der als einer der wenigen in Tschechien noch den Dialekt der vertriebenen Deutschen aus der Gegend um Ploučnice beherrscht. Seit den 1990er Jahren besuchen ehemalige deutsche Landsleute Horní Police jeweils Anfang Juli zur „Kirschwallfahrt“.

Vrchní Orlice / Hohen-Erlitz

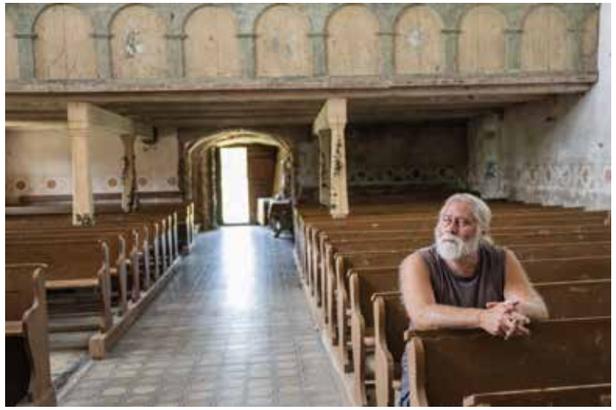

Vladislav Bukáček

Nedaleko poutního místa Neratov – jednoho ze symbolů česko-německého smíření po roce 1989 – stojí nenápadný barokní kostel sv. Jana Nepomuckého. Býval to kostel farní, ale přilehlá obec Vrchní Orlice po odsunu německých obyvatel zanikla, a památka tak nyní stojí ve volné krajině. Při životě ji udržují místní nadšenci, jako například Vladislav Bukáček nebo páter Josef Suchár ze zmíněného Neratova. Spolu se svými německými přáteli zajišťují opravy kostela a pořádají koncerty, umělecké výstavy nebo unikátní slavnosti světel.

Unweit des Wallfahrtsortes Neratov – einem der Symbole der deutsch-tschechischen Versöhnung nach 1989 – steht die unscheinbare barocke Johannes-Nepomuk-Kirche. Die Gemeinde Vrchní Orlice (Hohen-Erlitz), zu der die einstige Pfarrkirche gehörte, verfiel nach der Vertreibung der deutschen Bevölkerung und die Kirche steht nun frei in der Landschaft. Am Leben erhalten wird sie von engagierten Bürgern wie Vladislav Bukáček oder Pater Josef Suchár aus Neratov, die gemeinsam mit ihren deutschen Freunden Reparaturen an dem Bauwerk durchführen und Konzerte, Kunstausstellungen oder originelle Lichterfeste veranstalten.

Im Stall bekreuzigte meine Mutter alle Kühe, dann nahm sie meine kleine Schwester auf den Arm und wir gingen. Etwa hundert Meter vor dem Haus drehte sie sich noch einmal um und weinte.

Ve chlívě matka pokřižovala všechny krávy, pak vzala sestřičku na loket a šli jsme. Asi sto metrů od baráku se ještě otočila a plakala.

ALOIS HEINRICH GALLE
Vertriebener aus dieser Region
odsunutý německý rodák

Česko-německý
fond budoucnosti

Deutsch-Tschechischer
Zukunftsfonds

© Česko-německý fond budoucnosti
Deutsch-Tschechischer Zukunftsfonds, 2023

Text ČNFB / DTZF & Piána na ulici z.s.
Foto Karel Cudlín
Design Jiří Císler
Tisk / Druck Ottova tiskárna, s.r.o.
ISBN 978-80-908291-3-8

Za svolení k publikování fotografií děkujeme Nadaci PPF.
Wir danken der PPF Foundation für die Genehmigung zur Veröffentlichung der Fotos.

www.fondbudoucnosti.cz
www.zukunftsfonds.cz
www.poesiomat.cz/v-krajine

Poesiomaty recitují, zpívají, zní zvukem zvonů. Tím vším, ale také vyprávěním odsunutých německých rodáků zvou k objevování genia loci česko-německého pohraničí. Zároveň připomínají, jak bohaté je kulturní dědictví jeho bývalých německých obyvatel a jak nepostradatelnou roli při jeho záchraně hraje nadšení místních lidí a spolupráce se sousedy za hranicemi. **Obnova německého, ale i židovského kulturního dědictví v českých zemích je tak jednou z cest k česko-německému smíření.**

Poesiomaty v sudetské krajině jsou společný projekt Ondřeje Kobzy a Česko-německého fondu budoucnosti, na němž se finančně podílela také Nadace PPF. Většina z nich stojí u památek, jejichž obnova proběhla nebo probíhá díky podpoře Česko-německého fondu budoucnosti. Atmosféru míst a tváře lidí s nimi spojených zachytil fotograf **Karel Cudlín**.

Sie rezitieren, singen, lassen den Klang von Glocken ertönen. Damit, aber auch mit Erzählungen vertriebener deutscher Landsleute laden die Poesiomaten dazu ein, den Genius loci der deutsch-tschechischen Grenzregion zu entdecken. Sie erinnern an das reiche kulturelle Erbe der einstigen deutschen Bevölkerung und daran, wie wichtig das Engagement lokaler Akteure und die Zusammenarbeit mit den Nachbarn jenseits der Grenze bei der Bewahrung dieses Erbes ist. **Die Erneuerung von deutschem wie auch von jüdischem Kulturerbe in den böhmischen Ländern ist daher einer der Wege zur deutsch-tschechischen Versöhnung.**

Die Poesiomaten in der Sudetenlandschaft sind ein gemeinsames Projekt von Ondřej Kobza und dem Deutsch-Tschechischen Zukunftsfonds mit finanzieller Beteiligung der Stiftung Nadace PPF. Ein Großteil von ihnen steht bei Baudenkmälern, deren Renovierung vom Zukunftsfonds gefördert wurde oder wird. Der Fotograf **Karel Cudlín** hat die Atmosphäre dieser Orte und die Gesichter der mit ihnen verbundenen Menschen eingefangen.

Česko-německý
fond budoucnosti

Deutsch-Tschechischer
Zukunftsfonds